

*До спеціалізованої вченої ради ДФ 20.149.002
Університету Короля Данила
(76000, м. Івано-Франківськ, вул. Є. Коновальця, 35)*

**ВІДГУК
ОПОНЕНТА**

**- доктора юридичних наук, доцента Дурнова Євгена Сергійовича
на дисертацію Мельниковича Михайла Степановича на тему:
«ПАРАДИГМА ВЗАЄМОДІЇ РЕЛІГІЇ, ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ НА
СУЧАСНОМУ ЕТАПІ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ»
на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»**

Ступінь актуальності обраної теми. На даний час питання правового забезпечення відносин української держави з релігійними організаціями є однією із ключових у вітчизняному державотворенні та надзвичайно актуальні. Однією з важливих постає проблема створення і розвитку дієвих механізмів правового регулювання в суспільному житті.

Саме у цьому контексті є актуальним науково-теоретичний пошук найприйнятніших способів ефективного вирішення суспільно-політичних проблем вітчизняних державотворчих процесів. Проведене дослідження дає змогу об'єктивно вивчити й узагальнити основні особливості парадигмальної

взаємодії релігії, права та держави і їх ролі в процесі сучасного українського державотворення.

У зв'язку з цим тема дисертаційної роботи Мельниковча М.С. є актуальною і своєчасною та відповідає вимогам сьогодення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають вимогам до такого виду досліджень. Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність забезпечені:

– професійним вирішенням автором низки наукових завдань, що сприяло реалізації поставленої мети дослідження, та адекватністю структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті: кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його;

– використанням широкої джерельної бази за темою дисертації і достатнім масивом аналітичних даних (список використаної літератури включає 231 одиницю);

– відповідністю предметної спрямованості дисертаційного дослідження спеціальності 081 «Право»;

– достатньою географією та кількістю напрямів в апробації отриманих результатів на науково-практичних конференціях.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Ознайомлення зі змістом дисертації здобувача та його науковими публікаціями дозволяє визнати, що мету дослідження досягнуто. Це знайшло відображення в основних положеннях роботи, які сформульовані автором особисто і характеризуються певною науковою новизною.

Новизна дисертації виявляється як у самому підході до досліджуваних проблем, так і у запропонованому способі розв'язання конкретних питань теми.

Характеризуючи наукову новизну дослідження слід зазначити, що дисертація є першим в Україні теоретико-правовим науковим дослідженням, присвяченим парадигмальній взаємодії релігії, права та держави на сучасному етапі українського державотворення.

Зокрема автором обґрунтовано необхідність удосконалення законодавчої бази вітчизняного законодавства з урахуванням ефективності альтернативних підходів у сфері модернізації правового статусу людини і громадянина, а також необхідності вдосконалення механізму правового захисту людської гідності, послуговуючись методологією, закладеною у релігійній системі цінностей.

У результаті здійсненого дослідження сформульовано низку положень та висновків, запропонованих особисто дисертантом, до найбільш значущих із яких належать:

1. Дисертантом вперше встановлено необхідність трансформації правових механізмів зближення релігії та держави в умовах розвитку громадянського суспільства та постійного підвищення динаміки державотворчих процесів шляхом законодавчого забезпечення переходу від сепараційної до партнерсько-діалогічної моделі відносин держави та релігійних організацій;

2. Автором запропоновано нові форми правових механізмів визначення місця релігійних засад у процесах публічно-правового та приватноправового регулювання через закріплення за релігійними нормами статусу морально-етичних еталонів;

3. Варто відзначити, що здобувачем уперше удосконалено науково-теоретичні підходи щодо трактування правових засад зближення релігії та держави в умовах розвитку громадянського суспільства, яке може відбутися за умови ефективної імплементації у цей процес принципу інституційної диференціації.

Таким чином, змістовне наповнення положень наукової новизни дійсно має фундаментальне теоретичне та практичне значення, як для науки теорії

держави і права, так і для споріднених з нею за об'єктом наукової уваги напрямів юридичної науки.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Основні положення, висновки та рекомендації, що сформульовані та обґрунтовані в дисертаційному дослідженні Мельниковича М.С. на тему «Парадигма взаємодії релігії, права та держави на сучасному етапі українського державотворення» можуть бути використані як методологічна основа для проведення подальших наукових досліджень у сфері вивчення взаємодії релігії, права і держави в регулятивно-функціональному аспекті.

Висновки повністю відповідають сформульованим завданням та змісту самої роботи та впливають з її основних положень. Дисертант стисло формулює основні результати дослідження.

Підсумовуючи сказане слід відзначити, що дисертація на здобуття ступеня доктора філософії Мельниковича Михайла Степановича є самостійним і структурно завершеним дослідженням, що характеризується єдністю змісту й, безперечно, має визначену саме автором науково-теоретичну та практичну цінність. Теоретична значущість роботи полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні особливостей парадигмальної взаємодії релігії, права і держави в сучасній юридичній науці. Практична значущість одержаних результатів полягає у використанні теоретико-методологічних узагальнень та практичних рекомендацій автора у науково-дослідній діяльності, навчальному процесі, а також у правозастосовчій, правореалізаційній та правовиховній сфері.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях. Основні наукові положення і висновки дисертації повно висвітлено у 7 наукових працях, які наведено в анотації та які були зараховані за темою дисертації, 3 з яких опубліковано у наукових фахових виданнях України, 1 стаття в зарубіжному науковому виданні держави країн Європейського Союзу

(Словацька Республіка), 3 тезах наукових доповідей на всеукраїнських та міжнародних конференціях.

Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам п. 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Дисертація складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації становить 202 сторінки. Перелік використаних джерел містить 231 найменування.

Структура дисертації побудована логічно і сприяє розкриттю теми дослідження, виконанню поставлених завдань. Дисертація оформлена відповідно до Вимог оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40.

Анотація дисертації відповідає встановленим вимогам та є узагальненим коротким викладом її основного змісту, в якій представлені основні результати дослідження із зазначенням наукової новизни та практичного значення, що дає повне уявлення про виконану здобувачем роботу.

Дисертацію написано державною мовою з дотриманням вимог наукового стилю.

Порушення академічної доброчесності не виявлено.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. Позитивно оцінюючи теоретико-правову, наукову, практичну значимість дисертаційного дослідження Мельниковича М.С., його актуальність, наукову новизну та можливість використання пропозицій і рекомендацій дисертанта для вдосконалення системи парадигмальної взаємодії релігії, права та держави необхідно наголосити, що окремі положення дисертації недостатньо чіткі та

небезперечні; має місце непереконлива аргументація деяких висновків. Зазначене обумовлює необхідність висловлення окремих коментарів та оцінок:

1. При проведенні дослідження, зокрема, характеризуючи обмеження принципу свободи віросповідання, автор зазначає про вимогу необхідності в інтересах забезпечення публічного порядку, однак, при цьому доцільно було б обґрунтувати, в чому саме полягає така необхідність і в яких випадках це може бути застосовано.

2. Вважаємо за необхідне обґрунтувати дисертантом на публічному захисті конституційно-правову доктрину визначення статусу Церкви в Україні, та її ролі в процесі сучасного державотворення.

3. У своїй дисертації Мельникович М.С. стверджує про імперативний вплив християнства на державне право й одночасне визнання його основою в регулюванні суспільних відносин, що підтверджуються державним статусом релігії в країнах релігійно-традиційної правової системи. Доцільність такого підходу повинна бути чітко та послідовно аргументована.

4. На наш погляд, автору слід обґрунтувати свою позицію розуміння системи права, релігійних цінностей та основних завдань держави крізь призму суспільної свідомості суспільства та в контексті європейської інтеграції.

Однак вказані зауваження мають здебільшого характер побажань щодо подальшого покращення наукової роботи або є дискусійними та такими, що не знижують достатньо високого рівня і позитивної характеристики дисертаційного дослідження Мельниковича М.С.

Загальний висновок.

1. Дисертація Мельниковича М.С. на тему «Парадигма взаємодії релігії, права та держави на сучасному етапі українського державотворення» є завершеною науковою роботою, виконаною особисто дисертантом у виді кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису. Дисертаційне дослідження містить науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати,

характеризується єдністю змісту та свідчить про особистий внесок автора в юридичну науку.

2. За своєю актуальністю, ступенем новизни, постановкою та способом вирішення поставлених питань, теоретичним та практичним підґрунтям та обґрунтованістю одержаних результатів дисертація Мельниковича Михайла Степановича на тему «Парадигма взаємодії релігії, права та держави на сучасному етапі українського державотворення» повністю відповідає вимогам пунктів 10, 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, та Вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40, а її автор – Мельникович Михайло Степанович – заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії з галузі знань «Право» за спеціальністю 081 «Право».

ОПОНЕНТ –

**доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри історії держави та права
Національної академії внутрішніх справ**

Дурнов Є.С.